

ROMANIAN PILGRIMS TO THE HOLY PLACES

MARIANA LAZĂR

The European medieval society, founded on a particular kind relationship with the Church, witnessed in its evolution religious feelings, attitudes and disputes of intensity unparalleled in any other historical time. In addition to the elaboration of the theological discourse, assimilated through preaching by an ever larger number of believers, a series of new religious practices cropped up, meant to bring Man closer to God.

Thus, the life of the believer became a path to the “eventual meeting”, which the believer wished to be as beneficial as possible. The assuming and fulfillment of the fundamental duties by a good Christian varied from one person to another, according to his or her abilities and aspirations. In the mentality of Christian society, a certain hierarchy of these “obligations” took shape, be they more or less relevant in attaining the ideal – grace, eternal life in the “after world”.

One among the essential religious experiences a believer could experience was the pilgrimage to the “Holy Places”; such a pilgrimage was the supreme fulfillment of a Christian’s life, given the involved physical and psychological efforts, as well as its significances.

Pilgrimage to places considered holy was not a specific trait of the Christian world alone, since it was noted in various cultural areas, as an element of religious anthropology.¹ However, in the Christian religion, pilgrimage became a widespread phenomenon, owing to the considerable number of pilgrims, its spiritual implications, and the multitude of Holy Places for prayer. This latter aspect also brought about a differentiation of these holy spaces, in relation to the part played by each in the fulfillment of the pilgrims’ expectations and hopes.

From the very beginning, pilgrims headed for religious places and establishments related to the earthly existence of Jesus Christ, the Holy Virgin, the Apostles, various saints, and miracles. From this point of view, Jerusalem – the “Holy Town” – has been the center of pilgrimage oecumenism, the aspiration of any Christian, and a space with an exchatological finality, with the second coming of the Lord expected to occur there. In the orthodox perimeter, Mount Sinai, Mount Athos, Constantinople, spaces of manifestation of the divine presence and models of monastic life, constantly attracted believers who were traveling there to pray and breathe in their holiness. However, the distances to be covered in such a pilgrimage, the momentum gained by the cult of the saints and the large circulation of the holy relics brought about, in the Orthodox and Catholic spaces, the coming into being of new holy places, of religious establishments erected on tombs of Christian martyrs or housing holy relics,² miracle-working icons with healing effects.

¹ Alphonse Dupront, *Du sacré. Croisades et pèlerinages. Images et langages*, Paris, 1987, p. 366.

² *Ibidem*, pp. 383-384.

In its most profound significance, pilgrimage was an act of individual faith, marking a personal option of the Christian who wished to perform it. It represented a personal “path to God”, a path of ascetics and purification, for some pilgrims of penitence and expiation (“so that I should make my sins forgiven”). The pilgrimage initiative was based on the belief in the sacredness of the respective space, of the relics, of the holy objects of cult; henceforth, the wish to see and touch, so that part of their grace could be passed over to the pilgrim.³ The pilgrim hoped that prayer in such a place would have a particular efficaciousness in the fulfillment of his or her wishes.

The religious motivations of the pilgrims were quite diverse. The exchatological perspective – forgiveness of sins, redemption, and eternal life – were the fundamental motivation of innumerable pilgrimages, seen as the most complete form of fulfillment among the rites of passage from one world to another.⁴ Many Christians traveled to the Holy places with the wish to die and be buried there, in close proximity of the graves of the saints, thus enjoying their protection.

However, many pilgrims would undertake such a pilgrimage in the hope to secure some “benefits” during their terrestrial life – a certain social statute, a victory, descendants, or the forgiveness of a mortal sin. More often than not, they were seeking health, happiness, or healing. Several religious establishments built their reputation on miraculous healing, some even becoming specialized in the treatment of certain diseases. In such a case, the pilgrim, after having undergone some special physical and spiritual preparation, would spend a considerable period of time in the respective establishment, praying, fasting, and taking part in the religious service, so as to be healed or receive a ‘divine sign’ indicating the possible remedies. The latter were as simple as possible: oil for icon lamps, holy water from the dwell lying in front of the sanctuary, immersion in a special pool within the religious establishment.⁵

Some pilgrims, under the strong impression of the holiness of the place, would even become monks and join the local monastic community.⁶

As a rule, the time to undertake a pilgrimage was an important Christian holiday: Christmas, Easter, the commemoration of the saint to whom the religious establishment was dedicated. The Christian therefore would attend a religious service of particular emotional impact, being convinced of the efficaciousness of this undertaking in the fulfillment of his expectations.

Pilgrimage was practiced by believers of all states of life, being most of all an expression of popular piety and, in a certain way, eluding the organized framework of the Church. Undoubtedly, it depended to a certain extent on the

³ Pierre Maraval, *Lieux Saints et pèlerinages d'Orient: histoire et géographie des origines à la conquête arabe*, Paris, 1985, pp. 144-145.

⁴ Al. Dupront, *op. cit.*, p. 387, 415.

⁵ P. Maraval, *op. cit.*, p. 150.

⁶ *Ibidem*, p. 151.

available financial resources for undertaking the journey to the Holy Places. However, lack of money never prevented a Christian from fulfilling such a holy mission, especially as the ascetics and the overcoming of all hurdles would strengthen the pilgrim in his conviction that he was physically and spiritually prepared for his “encounter with the holiness”. Moreover, it was thought that the journey should be made on foot, in penitence and with humbleness, after the example of Christ.

From another perspective, once returning to society, the pilgrim enjoyed a new position in society and earned public appreciation. In a way, he was bringing to the other believers, who had been unable to undertake such a journey, the fruits of his pilgrimage, holy relics for the church, religious objects, amulets or pendants, containing oil and holy water; having been brought over from the Holy places, they were believed to be impregnated with divine grace, and exerting a beneficial effect on the people wearing them.⁷

Moreover, a journey to the Holy places would become for a pilgrim a memorable event. The emotional states and visions experienced during the journey proper were not easily forgettable. The pilgrim would show his gratitude by making donations to the monks of the respective establishments, and giving alms to the poor. Some pilgrims, once back to their communities, would have a church or a monastery built, which they would dedicate to one holy place or other, so as to better the life of those servants of God.

The Romanian medieval society in its turn showed permeability to this particular religious experience. The places of predilection of the Romanians were Jerusalem, with the “Holy Tomb”, Mount Ahoš, the “Garden of Virgin Mary” of Mount Sinai, the monasteries of Meteora, and certain monastic establishments in the country, keepers of holy relics or miracle-working icons.

Unfortunately, the documents of the time make little reference to the pilgrimages undertaken by Romanians to the Holy Places; one may identify those pilgrims by the appellation “hagi”, preceding their names in donations, wills or property deeds. If in the fourteenth-sixteenth centuries their presence is scarce, whereas in the seventeenth-eighteenth centuries the pilgrims increase in number. This situation undoubtedly points out to a greater receptivity of society to the discourse of the Church, as well as to a better availability of the necessary means to undertake this journey. Unfortunately for the historian, none of these pilgrims shared in writing his impressions, emotional states, or revelations experienced during such a journey.

The Romanian pilgrims exhibited a similar diversity in social status. There is no testimony of the time as to pilgrimages to the Holy Places undertaken by ruling princes. Under the uncertain political circumstances, the absence from the country of a ruling prince for a long period, as well as the perils posed by such a journey, would have undoubtedly undermined his position. However, ruling princes

⁷ *Ibidem*, p. 151.

expressed their piousness by making important donations to a large number of monastic establishments or ecclesiastical institutions in the Orthodox space, by having churches erected and dedicated to various Holy Places.⁸ The presence in the Romanian Principalities of several Orthodox patriarchs, metropolitans and bishops may have made up in a certain way such a journey, judging after the blessings, the holy relics or the religious objects and garments donated to religious establishments founded by ruling princes or boyars.

Likewise, there were few Wallachian boyars to undertake such a pilgrimage. The most reputed case is that of Elina Cantacuzino, who, in 1681, accompanied by her son Mihai Cantacuzino and her daughter Stanca Brâncoveanu, went on a journey to Jerusalem: "I had this thought and this wish, in my prayers to God, that I should travel to Jerusalem, pray there And repent for the multitude of my sins."⁹ The context was that of the consolidation of the position of the Cantacuzino family, after Șerban Cantacuzino had managed to secure the throne, and the political opponents of the family had been dismissed. Owing to his position as a ruling prince, Șerban provided his mother with the necessary means to undertake a safe journey, and had her attended and accompanied to Jerusalem and back to the country by several servants from his court. One can presume that the details of the journey had been arranged with the Patriarch of Jerusalem, Dositei Notara, who in 1680 was in the country, and with the former Patriarch of Constantinople, Dionisie.¹⁰ One should also note the permanent good relations kept by the Cantacuzino with the patriarchs of Jerusalem, throughout their reigns.¹¹ Owing to his influence at Istanbul, Șerban Cantacuzino had obtained for Patriarch Dositei the *firman* for the reconstruction of the Church of the Holy Tomb, and contributed to covering the expenses incurred.¹²

Very unfortunately, the Cantacuzinos made no records of their experiences during this journey of spiritual fulfillment. This is all the more unfortunate as Mihai Cantacuzino continued his pilgrimage to "Mount Sinai, the Holy and Visited by God, ... so as to obtain forgiveness of my sins." Undoubtedly, for the grand *spătar*, the pilgrimage in question was determinant for his subsequent act of foundation, which made him the most important founder in the Cantacuzino family. One should mark that the name of his foundation – the monastery of Sinaia – should be placed in relation with Mount Sinai, and his remembrance of the

⁸ Marcu Beza, *Urme românești în Răsăritul Ortodox*, Bucharest, 1937; N. Iorga, *Fundațiile domnilor români în Epir*, in AARMSI, second series, t. 36, 1913-1914, pp. 881-915; idem, *Muntele Athos în legătură cu țerile noastre*, in ibidem, 1914, pp. 447-517; P. Ș. Năsturel, *Le Mont Athos et les Roumains. Recherche sur leurs relations du milieu du XIVe siècle à 1645*, Roma, 1986 etc.

⁹ N. Iorga, *Documente privitoare la familia Cantacuzino*, Bucharest, 1902, p. 104-105; E. Hurmuzaki, N. Iorga, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. XIV, part I, Bucharest, 1917, p. 248.

¹⁰ N. Iorga, *Documente privitoare la familia Cantacuzino*, pp. 137,143-144.

¹¹ Hurmuzaki, Iorga, *op. cit.*, pp. 384, 514, 515, 518, 528, 581, 586, 591, 595, 597, 598, 602, 605, 608, 610, 613, 614, 621, 625, 628, 636, 639, 650, 653, 667, 672, 698, etc.

¹² Marcu Beza, *op. cit.*, pp. 30-31.

austere life of the Sinaite monks.¹³ The same considerations may have prompted him to dedicate to the monastic community of Sinai, in 1700, the Monastery “Adormirea Maicii Domnului” of Râmnicu Sărat, founded together with his nephew, Constantin Brâncoveanu¹⁴.

Although documentary testimonies are scarce, one should note a greater solicitude towards this type of religious experience in the lower boyars, court servants and, quite naturally, the clergy. Some of them also became founders of religious establishments. Hagi Stoian of Cepturi, having returned to the country after having undertaken journeys to Jereusalem and Mount Athos, founded in 1680, together with his wife, *hagița* Elena, the Monastery of Văleni, dedicated to the Monastery of Cotroceni and the Athonite community.¹⁵ Tatiana *monahia* or *hagița* Dina founded around 1726 a monastery for nuns in Bucharest, which would bear her name.¹⁶

Undoubtedly, the most frequently encountered category was that of the merchants, especially in the second half of the eighteenth century and the beginning of the nineteenth century. An explanation could be the nature of their activity, many of them bringing over their commodities from Asia Minor or participating in the fairs organized in close vicinity of the Holy Places. Moreover, many of them were Greek and Romanian merchants who owned shops in the Wallachian towns and ensured the commercial links among the Near East, the Romanian Principalities, and Central and Western Europe.

The cases of two among these particular pilgrims were selected here. They were both of foreign origin, established in the Romanian Principalities, one of them a servant at the Prince’s court, and the other one a monk. They had both been in more or less close relations with the Cantacuzino family. Hagi Toma *căpitanul de seimeni* had served under the grand *spătar* Mihai Cantacuzino, and his decision to undertake a pilgrimage may have been influenced by his master. One cannot ascertain whether priest Dionisie the monk had been an acquaintance of *stolnic* Constantin Cantacuzino. However, it is certain that he was closely acquainted with the widow of Constantin Cantacuzino’s son, Radu Cantacuzino, in the difficult time which followed the fall into disgrace of the Cantacuzino family after 1716.

The documents included are donation deeds drawn by the two to the benefit of several religious establishments, after having undertaken pilgrimages, and closely related to the expectations they had about their journeys to the Holy Places. Drawn up towards the end of their lives, the deeds may be placed in the category of those particular sections of the will related to the “matters of the soul”, attributed for post-mortem commemoration.

¹³ Hurmuzaki, Iorga, *op. cit.*, vol. XIV, part I, pp. 352–353.

¹⁴ T.G. Bulat, *O ctitorie brâncovenească închinată Sfântului Munte Sinai (Râmnicu Sărat)*, in “Glasul Bisericii”, 11-12/1963, pp. 1031–1049.

¹⁵ Mariana Lazăr, *Contribuții privind daniile românilor la Muntele Athos*, în SMIM, t.XVI, 1998, pp.182-183.

¹⁶ N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din Bucharest*, Bucharest, 1961, pp. 223.

Captain Hagi Toma, of Serb origin, just like many of his co-nationals, had come to Wallachia as a servant at the court of Constantin Brâncoveanu, “the protector ... together with the entire family of his Highness, the Cantacuzino.” Once in Bucharest, he had married Stana, who had borne him nine children. Unfortunately, they had all died, the parents being left with no support, “in our old age, feeble as we are.” Quite naturally, in the absence of any heir, they decided to dispose of their fortune so as to ensure their commemoration.

The deed makes no specific reference to the pilgrimage undertaken by *hagi* Toma, the precise moment when it was made, or the place of destination. However, judging after the important donation to the Patriarchate of Jerusalem, one may opine that the pilgrimage had taken *hagi* Toma to the “Holy Tomb”. Still under the impression of this pious experience, he donated to the Patriarchate of Jerusalem, after his death and the death of his spouse, the houses in Bucharest, expressing the wish that they should be commemorated in the Holy Place of Christ.

His donation act did not stop at endowing this religious establishment, and gained further significance not by the value of the donations, but rather to their destinations. Therefore, they also targeted the most important monasteries in his country of origin, Serbia, an approach that one may attribute to a certain kind of “Serbian nationalism”. The religious establishments in question held the relics of various national Serb saints, and housed the tombs of the Serbian despots who had served their people and fought bravely against the pagan Turks. To each of these monasteries – Ravaniča, where Cniaz Lazăr had been buried, Studeniča, which held the relics of St. Simion, Krušedol, holding the relics of St. Maxim Vlădica and St. Ioan Despotul, Mileševa, with the relics of the Serbian St. Sava Sârbesc – he donated 50 *stânjeni* from his estate of Muscel, Săcuieni.

One should note that the Romanian ruling princes of the time, Șerban Cantacuzino and Constantin Brâncoveanu, who were keeping alive the dynastic tradition of offering assistance to the Orthodox community, had donated to the respective Serbian monasteries important sums of money. Șerban Cantacuzino had donated to the Monastery of Mileševa 10,000 aspres; to the Monastery of Ravaniča, 100 *bolovani* of salt from Ocna Mare; and, to Krušedol, very likely, 4,000 de aspres a year; Constantin Brâncoveanu reconfirmed these donations and granted to the monasteries of Studeniča 6,500 aspres a year, and to the Monastery of Trebenițe, 6,000 aspres every 3 years.¹⁷

To resume the considerations on *hagi* Toma, it was again his Serbian origin that prompted him to make a donation to the “Serbian *lavra*” of Hilandar (Athos), enriched by the spiritual experiences of his forerunners who had “lived in the name of God.” His donation also targeted in the South-Danubian space the Bulgarian monastery of Rila which held the relics of the Warrior Saint Ioan, undoubtedly in order to secure the protection of this saint in the difficult circumstances of his life as a soldier.

¹⁷Ilie Bărbulescu, *Românii față de sârbi și bulgari*, Bucharest, 1905, pp. 171-173; Emil Turdeanu, *Din vechile schimburi culturale dintre români și iugoslavi*, in “Cercetări Literare”, III, 1939, pp. 179-180; Damaschin Mîoc, *Materiale românești din arhive străine*, in SMIM, t. VI, 1973, pp. 326–328, etc.

In Wallachia, the monastery that benefited from his donation acts was the monastery of Cotroceni, to which he granted¹⁸ an additional 250 *stânjeni* from the estate of Muscel. The motivations are still unclear; they may have included the fact that the monastery in question was a princely foundation made by the Cantacuzino, and also one of the most important monasteries in Bucharest.

After his death in 1710, his wife Stana fulfilled one of his last wills and dedicated to the Metropolitan Church of Bucharest a shop in Ulița cea Mare, of Mărgelari, “for such has been our wish, when my husband was alive...”.

The other pilgrim, father Dionisie, was of Russian origin. There is no indication as to the date when he came to the country or his relations with the Cantacuzino boyars – they may have derived from the correspondence the Cantacuzino had been carrying with the Russian Tsar and his ministers. Neither is it known whether he was a churchman from the very beginning, or became a monk at a later time in his life. The documents indicate that he spent part of his life as a monk in the Cantacuzino monastery of Mărgineni¹⁹. One may learn of his pilgrimage indirectly, from the donation he made to the Athonite community, “as travelling there myself, I saw the piousness and the life of the fathers.”

The deed speaks of his clerical formation and largely observes the model offered by Metropolitan Antim Ivireanul. It opens with some considerations on the inevitable character of death for any human being, and the duty to set everything in good order before the end has come. He asks forgiveness from those he offended during his lifetime, and absolves of any guilt those who offended him. An innovation in the deed is the prayer to God for the long reign of Constantin Mavrocordat and the good health of the boyars.

After marking out that the will in question renews an older will, made 25 years before, he disposes of his meager property in such a way that he should be commemorated after his death. He expresses the wish to be buried under the projective roof of the Metropolitan Church of Bucharest, donating to the metropolitan 440 thalers. The respective sum had been, since 1732, lent to *jupâneasa* Stanca of Radu Cantacuzino²⁰, and was to be recovered by *vlădica* Ștefan. He donates 10 thalers to every unction church in Bucharest, so that masses should be held in his commemoration. He donates 10 other thalers to the Monastery of Mărgineni, the “house of the soul”, and ten other to its infirmary, also for masses.

In his piousness for the Holy Mountain and still under the impression of the holy life led by monks there, as witnessed by him during his pilgrimage, he donates to all the Athonite monasteries 200 thalers each, for his commemoration.

Eventually, being with no relatives, he appoints as executors of his will the Metropolitan of the country Ștefan and the grand *logofăt* Constantin Dudescu; the

¹⁸ In 1707, he had donated to Cotroceni 50 *stânjeni* of the estate of Muscel; DANIC, fund Manuscrise, no 692, f. 277.

¹⁹ Ibidem, no. 132, f. 42.

²⁰ Ibidem.

later was the grandson of *stolnic* Constantin Cantacuzino, being thus related to Stanca *spătăreasa* Cantacuzino.

After the death of father Dionisie, in 1739 Stanca and her daughter, Safta Cantacuzino, unable to return the money, donated to the Metropolitan Church their estates of Inotești, Ratila and Trestiani, in the country of Săcuieni,²¹ “so that the commemoration of the deceased should be made, and that the burden of our sins should no longer weigh upon us.” The last will of father Donisie was thus being respected.

These acts of donation, the expression of a fulfillment in the religious life of the Christian pilgrims to the Holy Places, reflect the faith in conquering death and winning eternal life, the very faith upon which the Christian religions was founded. While awaiting the second coming of the Lord, the believers were thus seeking to follow His teachings, and become closer to heaven.

APPENDAGES

I

1708 (7216) mai 15

† Eu, robul lui Dumnezeu creștin hagi Toma căpitanul za siiméni, am fost om strein, de altă țară, sârbu și aducându-mă Dumnezeu aicea în țară, pe pământul creștinesc, în țara mări(ę) sale blagocestivului, de cinstit neam și de bună viță, de la milostivul Dumnezeu blagoslovit și dăruit domnu Io Costandin Basarabă voevod, domnu în toată Țara Rumânească, oblăduitor și mult milostiv, împreună cu tot cinstit neamul mări(ę) sale Cantacuzineștii. Priimindu-mă sluga mări(ę) sale din tineréte, m-au miluit cu bună pâine și sare.

Și, după rânduiala de la milostivul Dumnezeu, m-am căsătorit aicea în țara mări(ę) sale dupe buna și iubita mea soție, anume Stana. Ne-au dăruit Dumnezeu cu 9 coconi și am trăit amândoi până la adânci bătrânețe, iar coconii nu ne-au trăit.

Deci, și noi văzând că am rămas la bătrânețele noastre cu slăbiciune și fără coconi și din părțicica noastră ce am câștigat până la această vârstă de slăbiciune, niavând coconi ca să ni caute în urma noastră cu milostivenii, după ci ne vom răposa, pe la sfințitele, dumnezeești mănăstiri și bisérici. Așa ne-am înde(m)nat cu toată inima noastră și cu ajutoriul Domnului nostru Iisus Hristos și a sfinții, luminatii, de Dumnezeu Născătoare Precista, ne-am învoit amândoi de am lăsat milă pe la sfințele mănăstiri, pe cum mai jos anume sânt zise.

Întâi am lăsat și am dăruit cu toată voia noastră la sfântul și luminatul pământ la Ierusalim, unde s-au îngropat Domnul nostru Iisus Hristos, după ce ne vom petrece amândoi dupe această lume, dăruim și lăsăm sfântului Ierusalim casăle noastre de aicea din București, precum ține locul nostru, ca să ne fie de pomană,

²¹ Ibidem, f. 44.

împreună și cu zăpășul de cumpărătoare și cu cărți domnești, precum le-am cumpărat cu dreapta agoniseala noastră. Ca să fie aceste case și pământ de la noi dăruit în véci a stăpâni. Deci, și noi doi păcătoși ai sfinții tale, prea sfințite și de Domnul nostru Iisus Hristos dăruit patriar<h> al sfântului <Ie>rusalim, cu lacrimi și cu plecatele ghenunchi ale noastre la pământ, cu mătânii sărutăm mâna sfinții tale și rugăm să nu ne uitați de la sfânta și dumnezeiasca liturghie i jărtăvnic, așijderea și sfințiilor voastre, cinstiților egumeni de la sfânta mănăstire cu mătanie sărutăm cinstite mâinile sfințiilor voastre.

A dooa, iar mai lăsăm și dăruim la alte sfinte mănăstiri striine în Țara Sârbească milă și din moșăia noastră ce avem la Muscel.

Dăruim de pomană și aicea la sfânta mănăstire la Cotroceni, unde iaste hramul Prea S<fe>ti B<ogoro>dițe la Muscel moșie stânjeni 250, di pomană, ca <să> nu fim uitați.

Și la sfânta, dumnezeiască mănăstire la Ravaniță, unde să hodinesc sfintele moaște a<le> lui cneazu Lazăr, ci iaste hramul Vascesenii Domnului nostru Iisus Hristos, la Muscel moșăie stânj<eni> 50, să fie de pomenirea sufletilor noastre.

Și la sfânta și dumnezeiasca mănăstire Studenița, unde iaste hramul [...] de să odihnesc sfintele moaște a<le> Sfântului Simion, izvorătoriul de mir, dăruim la Muscel moșie stânjeni 50, ca să fie de pomeană sufletilor noastre.

Și la sfânta mănăstire la Cruședol, unde se odihnesc sfintele moaște a părintelui sfânt Maxim Vlădică și cu Sfântul Iovan dispotul, împreună și cu alți sfinți, dăruim la Muscel moșie stânj<eni> 50 să fie de pomenirea sufletilor noastre.

Și la sfânta și dumnezeiasca mănăstire de la Rila, unde se odihnesc moaștele sfântului ostaș Ioan, dăruim la Muscel moșie stânjeni 50, să ne fie de pomenirea sufletilor noastre.

Mai dăruim și la sfânta și dumnezeiasca mănăstire la Mileșeva, ce iaste făcută de S<fe>ti Sava Sârbăscomu, la Muscel moșie stânjeni 50, de pomenirea sufletilor noastre.

Așijderea și la sfânta și luminata mănăstire de la Sfânta Goră, la Hilandariu, ce iaste hramul [...], lăsăm și dăruim la Muscel moșie stânjeni 50, să ne fie de pomenirea sufletilor noastre.

Deci, și noi sfârșim această puțintea scrisoare de milă, pă cât s-au aflat, pe urmă ne rugăm Atotputernicului Dumnezeu și sfințiilor voastre părinților egumeni de la aceste sfinte mănăstiri, pe cum mai sus sunt numite, ne rugăm să primiți această puțintea milostenie de la noi și cu sfintele rugă a<le> sfin<ții>lor voastre și pe noi păcătoșii să ni iarte păcatele noastre. Așijderea și pentru mai bună și adevărată credință și noi robii lui Dumnezeu 2 păcătoși ne-am iscălit mai jos și ne-am pus pecețile, ca să să crează.

M<e>seța mai, 15 dni, 7216<1708>.

Noi 2 păcătoși ai sfințiilor voastre, Hagi Toma căpitan de siimeni; Eu Stana căp<itâneasa><m.p.>

DANIC, fond Mănăstirea Cotroceni, XVII/37.

Original românesc, hârtie.

II

1710 (7218) mai 31

† Adecă eu Stana, care am fost jupâneasa Tomei căpitanul hagiul, de aici din București, din mahalaoa lui S<fe>ti Gheorghie cel Vechiu, scriu și mărturisesc cu acesta al meu zăpis, ca să fie de bună credință la sfânta Mitropolie din București, unde să prăznuiescu Sfinții și întocmai cu Apostolii împărați Constandin și Elena și la cinstită mână sfinției sale prea sfințitului părintelui nostru chir Antim, mitropolitul a toată Țara Rumânească.

Cum să știe că având eu o prăvălie aici în București, la Ulița cea Mare, în Mărgelari, carea o am fost cumpărat împreună cu bărbatul meu, Toma căpitanul de la Anghilina, fata lui Vartolomeiu călugărul Amarul și de la nepoții ei, Tudorașco și Alexandra, drept taleri 70, cu zăpis de la mâna lor și cu mărturii, la anul 7198. Care prăvălie iaste pre lângă Alexandra, nepoata Anghelinii, precum mergu și alte prăvălii din Ulița cea Mare pe din dos, despre Samfira până în hotar. Și o am tot ținut și o am stăpânit cu bună pace până acum.

Iar când au fost acum, mers-am eu dintru bun gândul meu la sfinția sa părintele chir Antim mitropolitul de am închinat această prăvălie ce scrie mai sus sfintei Mitropolii, de a mea bună voie și de nimenea silită, pentru sufletul bărbatului meu și pentru sufletul meu, că așa ni-au fost voroava încă den viață, de când trăia bărbatul meu.

Ca să fie sfintei Mitropolii moșie stătătoare și ohabnică în véci și părinților de ajutor și de hrană și noao de pomenire în véci, la sfântul jărtv<el>nic scriindu-ne și numele noastre și ale părinților noștri la sfântul pomé<ln>ic. Și am dat în mâna sfinției sale și zăpisul cel vechiu, ce am avut de cumpărătoarea aceștii prăvălii. Și când am făcut acest zăpis, fost-au și mărturii carii s-au iscălit mai jos. Și eu, pentru mai adevărată credință, mi-am pus mai jos degetul în loc de pecete și iscălitura, ca să crează. Și am scris eu, popa Nicola cu învățatura dumneaiei. Mai 31 dni, leat 7218 <1710>.

Eu Stana, care am fost jupâneasa Tomei căpit<anul> hagiul <m.p.>.

DANIC, fond Mitropolia Țării Românești, CXC VII/2.

Original românesc, hârtie.

III

1736 decembrie 30, București

În numele Tatălui și al Fiiului și al Sfântului Duh. Amin

† Fieștecăruia îi iaste în știre că viața omenească să hotărăște cu moartea, că cine iaste om care să trăiască și să nu vază moartea ? Cei puternici înaintea ei sânt neputincioși și slabi, precum grăiaște proorocul și împăratul D<av><i>d, pentru sfârșirea vieții aceștii zicând: hotar ai pus lor, care nu trec. Acest cuvânt al

proorocului și dreptul Iov cu adevărință îl întărește zicând: *că fieștiecăruia moart casa groapă îi iaste*, de care lucru iar acel împărățit prooroc mărturisea: *gropile lor, lăcașurile lor*.

Socotind dar acest al morții hotar, eu, cel ce sânt mai jos numit, am pus dintru/tinerețile mele în gând și fiind înstreinat din patrie și până a nu mă coprinde sfârșitul vieții mele să-mi fac diiată.

Și întâi, rog pre m<i>kos>tivul Dumnezeu ca să-mi iarte toate greșalele mele ce am greșit din tinerețe până acum și toate fărădelegile mele. Așijderea și de-mi va fi greșit cineva, să fie iertat și eu, de voiu fi greșit înaintea cuivaș, să fiu iertat. Cu plecăciunea cea dupre urmă rog și iarăși mă rog Atotputernicului și Multmilostivului Dumnezeu ca să ție și să păzească pre luminatul d<o>mn cu întreagă sănătate, cu pacenică viață, întru fericit și îndelungați ani întru luminat scaunul mări<e>i sale. Și mă rog milii și bunătății mări<e>i sale ca să nu fie această diiată prefăcută de unii, de alții, căci iaste făcută de sânt 25 de ani. Numai, fiind veiche și sfârâmată, o am prefăcut acum, ci să stea nestrămutată, dupre cum rog ca să ție și stăpânirea mări<e>i sale întru mulți și îndelungați ani, nestrămutată și pre toți cinstiții dumnealor boiari să-i păzească cu îndelungată viață.

Însemnarea socotinții mele cei proaste după moartea mea, cu ce las din rămășițele ce am agonisit dintru tinerețile mele. Las cu sufletul meu ca să se dea la sfintele bisărici de mir de aicea din București, ca să dea câte t<a>keri 10, ca să-mi facă sărindar, să mă pomenească. Așijderea, las cu sufletul meu ca să dea și la sfânta mănăstire de la Mărgineni și la bolnița de acolo doao sărindare, câte tal<eri> 10, ca să mă pomenească.

Unde îmi vor zăcea oasele mele cele ticăloase, viermi și putoare, dupre cum zice Iov, la sfânta Mitropolie, supt strașina bisăricii, am hotărât și acolo să las cu sufletul meu t<a>keri 440, ce sânt cu un zăpis la dumneaiei spătăreasa Stanca, să fie sfinteii Mitropolii pentru sufletul meu, ca să mă pomenească. Și la care din arhieriei va socoti sfinția sa părintele mitropolitul, așijderea ca să-i dea cât va socoti, să-mi facă sărindariu.

Așijderea, având mare evlavie către Sfântul Munte și fiind și singur acolo, de am văzut evlavii și petrecerea părinților dă acolo, las ca să trimiță și acolo la toate sfintele mănăstiri mari și mici t<a>keri 200, pentru sărindare, să mă pomenească.

Și la toate acestea am rugat pe sfinția sa mitropolitul țării, chir Ștefan, împreună și pre dumnealui Costandin Dudescu vel log<ofăt> și mă rog sfinții sale și dumnealui ca să chivernisească aceste ce scriu mai sus, ca să dea pă unde am rânduit. Și acestora ce vor fi ostenitori la acestea <ce> scriu mai sus pentru spăseniia sufletiască, cu dreptate și vor face precum s-au hotărât lucru, Domnul Dumnezeu cel ce au dăruit datoriia celor doi datornici, acela să le dea iertare de toate greșalele lor și să-i învrednicească împărăției sale cei vecinice, să se bucure cu toți aleșii lui.

Iar cine va cuteza, netemându-se de Dumnezeu și de dreapta judecată a Sfinții Sale, a face ceva împotriva acestora ce s-au scris și s-au hotărât mai sus, în diiata aceasta, cu acela mă voiu judeca înaintea Judecătorului celui nefățarnic Iisus

Hristos, la înfricoșată a doao venire. Căci, puține ce am avut iaste tot de la părinți, iar aicea nici o agoniseală, ci tot scădere am avut.

Cu aceasta, laudă și slavă Otcârmuitoriului cerului și pământului să fie în véci. Amin. Și această diiată o am întărit cu iscălitura și cu pécétea mea, pentru încredințare. Decembrie 30 dni, leat 7245 <1736>.

⟨Dionisie ieromonah Rusul⟩

Eu popa Iane, duhovnic lui, martor <m.p. >

Eu Metodie ieromonah, martor <m.p. >

DANIC, fond Manuscrise, nr.132, f. 42v-44.